

Андрій Стець

доктор права (Phd), політолог,
радник з правових питань,
спеціаліст з експертизи документів,
викладач факультету права та адміністрації.
Зеленогурський університет,
Зелена Гура, Польща
E-mail: stec75@wp.pl
<https://orcid.org/0000-0002-3014-2400>

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО КОНСТИТУЦІЙНОЇ ДЕМОКРАТІЇ UKRAINE IS ON THE WAY TO CONSTITUTIONAL DEMOCRACY

Andrii Stets

PhD, legal advisor, professor of law and administration at the University of Zielona Gora, Poland

Книга вченого-конституціоналіста, судді Конституційного Суду України у відставці В. Кампа «Конституція і становлення конституційної демократії в Україні (2014-2018 роки)»¹ виконана на гостру суспільно-правову тему і певним чином заповнює існуючу прогалину щодо широкого україномовного дослідження проблем конституційної демократії як напряду реформування й функціонування державних інститутів в Україні та подолання кризових явищ, що існують в умовах воєнних випробувань країни через агресію імперської Росії.

У роботі автор розкрив найважливіші суспільно-правові зміни, що відбулися у період 2014-2018 років в Україні. Не забуваючи при цьому про здобутки та коріння ідеалів конституційної демократії, що їх пропагували І. Дзюба, академік НАН України та Л. Юзьков, архітектор української Конституції. Ця робота є ретельним та неупередженим дослідженням проблем реформування судової влади у 2016 році (далі – Реформа-2016), що торкаються забезпечення реалізації й захисту прав і свобод людини і громадянина, сприяють встановленню публічному контролю за діяльністю органів і посадових осіб публічної влади тощо.

Автор зазначеної книги – один із відомих сучасних конституціоналістів України, який знає судову систему не тільки з теоретичної, але й з практичної сторони та добре розуміє вагу і роль судових органів, які розглядають і ухвалюють рішення в різних справах. Революція

¹ Див.: Володимир Кампо. Конституція і становлення конституційної демократії в Україні (2014-2018 роки) / Кампо Володимир. К.: Гамазин, 2019. 172 с.

гідності, детально проаналізована автором, розпочала процес реформування конституційного ладу України. Реформа-2016 – це також зміни в юридичній науці, адвокатурі, прокуратурі й поліції, що впливають на форму правової та суспільно-політичної системи держави.

У книзі автор не забуває також про деконституціоналізацію застарілих судових інститутів, які стосуються низки конституційних положень, що втратили своє правове значення. Зокрема, про віднесення Конституційного Суду України до судових органів на рівні з судами загальної юрисдикції, а також положення про Суд як єдиний орган конституційної юрисдикції (колишня редакція частини третьої статті 124 і частини першої статті 147 чинної Конституції України). Отож, вагомого значення набуло чітке розмежування статусу Конституційного Суду України й загальних судів.

Конституційна демократія – це тип представницької демократії, що характеризується вільними та чесними виборами та політичним плюралізмом (без тіньової політики та економіки тощо) і отожднюється з верховенством конституції в умовах парламентської демократії. У державах конституційної демократії їх конституції містять багато прав та свобод для своїх громадян та інших осіб, які проживають на їх території. Рішення, прийняті в умовах конституційної демократії, не можуть порушувати прав меншин, приводити до політичних репресій тощо.

Прикладом держав конституційної демократії є, між іншим, держави-члени Європейського Союзу та США. На жаль, останніми роками захист прав людини та основоположних свобод став менш важливим у порівнянні з особливими економічними та політичними інтересами поодиноких з цих країн (Північний потік-1 та -2 – для Німеччини та інших країн, блокування співпраці України з НАТО через позицію органів державної влади Угорщини тощо). Це применшення ролі прав людини суперечить фундаментам засадам Європейського Союзу.

Європейські спільноти, які були попередниками сьогоденного Європейського Союзу, зростили кількох політиків: Конрад Аденауер – Федеративна Республіка Німеччина; Роберт Шуман і Жан Монне – Франція; Альсіде де Гаспері – Італія; Вінстон Черчилль – Великобританія; Поль Анрі Спаак і Джозеф Бех – країни Бенелюксу), які своїми поглядами випереджали свій час. Засновники цього Союзу представляли різні середовища, але вони мали одну загальну мету – об'єднати Європу як гаранта миру.

Після Другої світової війни, що принесла немислимі руйнування та поділ Європи на два блоки: демократичний та комуністичний, ситуація змусила країни Західної Європи співпрацювати між собою. Ці країни розвивали конституційну демократію, а інша Європа – Радянський Союз та його сателіти – радикальний тоталітаризм. На жаль, сьогодні суспільства у багатьох європейських країнах припинили робити висновки з недавнього минулого або хочуть його забути, не розуміючи, що агресивний тоталітаризм і можливість розв'язання ним нових локальних конфліктів чи навіть світової війни зовсім не викреслені з історії людства.

Автор у своїй роботі згадує про потребу України у створенні системи конституційної просвіти, яка стала запорукою успіхів європейських спільнот, включаючи Європейський Союз, зокрема, на початку їх створення. На жаль, за майже 30 років існування незалежної Української держави не всі чиновники вивчили українську мову; часто вони не знають про конституційні цінності держави і суспільства (верховенство права, конституційну демократію тощо), а тому

громадян дуже важко виховувати у душі конституційного патріотизму та інших форм конституційної активності, про які згадує автор.

Конституційна просвіта у правовій державі і у громадському суспільстві повинна використовувати інформаційні, навчальні, наукові і й інші засоби популяризації конституційних знань. На жаль, автор лише побічно згадує про політичну корупцію та хабарництво в країні, хоча порушує проблему політичної та правової культури українського суспільства. Молоді перехідні демократії, як Україна, не мають достатнього досвіду конституційної просвіти, а тому терплять значні матеріальні та моральні збитки. Так, більшість українського суспільства сьогодні об'єднують проблеми, пов'язані з економічною кризою та бідністю.

Підбиваючи підсумки розгляду основних проблем України (з урахуванням точок зору із-за кордону) у книжці судді Конституційного Суду України у відставці В. Кампа, важко не погодитися з тим, що результати дострокових президентських і парламентських виборів 2019 року вказують на те, що новий політичний клас перемиг. І тепер він може брати на себе всю повноту відповідальності за стан справ у державі, а особливо – за реалізацію її Основного Закону. Основною проблемою цього класу є малий політичний досвід та небезпека запозичення авторитарно-тоталітарних форм і зразків з Російської Федерації, яка нав'язує Україні федералізацію та інші згубні для неї рішення.

Особливою цінністю зазначеної книги автора є акцентування уваги на нових конституційних ідеях, які у сучасному швидкоплинному світі розвиваються та на які є високий попит. Навіть якщо навколо Основного Закону України сьогодні не ведеться гостра політична й ідеологічна боротьба, ці ідеї незримо присутні під час вирішення різних суспільно-політичних проблем держави. І в цьому, можливо, найбільша користь від рецензованої книги.

Книга судді Конституційного Суду України В. Кампа «Конституція і становлення конституційної демократії в Україні» дійсно є зрілим та досконалим дослідженням складної та актуальної науково-практичної теми. Ця книга стимулює кожного до роздумів та викликає нові творчі думки і запитання, що є обов'язковим елементом належного інтелектуального процесу в Україні. Процесу, якого так їй бракувало завжди й особливо бракує за роки державної незалежності, тож тепер настав час виправляти пропущене.